

Minnast finnskar sjómenn sum sjólótust undir krígunum

Mikudaginn varð ein minnis-
varði yfir 17 sjólættnar finnskar
sjómenn avdúkaðir í
nýggja kirkjugarðinum í
Havn. Hetta hendi undir hjá-
veru av umleið 20 finlendingum
og áðendingum umfram
umboðum fyri feroyskar
myndugleikar.

Tað er finnski staturin, sum
hefur tikið stig til at fáa
minnisvarðan upp og hefur
eisini góðið allar útreiðslur í
hesum sambandi.

Minnisvarðin, ið er ein
granitsteinur úr Finlandi,
stendur í eystara horninum
av kirkjugarðinum. Á stein-
inum eru nøvnini á teimum
17 finnsku sjómonnum, sum
lotu liv undir krígunum í
feroyiskum sjógv.

Eivindur Vilhelm, varð-
bispur, helt eina stutta
prædiku undir sjálvari av-
dúkingini av minnisvarð-
anum. Síðani tósaði finnski
sosíal- og heilsumálaráð-
harrin, Jacob Södermann.
Hann greiddi frá, hvi stein-
urin nú er settur upp í kirkju-
garðinum. Lesið frágreiðing-
ina niðanfyrri um hend-
ingarnar undir krígunum.

Sami Jacob Södermann er
sonur skiparan á einum av
finnsku skipunum, ið varð
søkt undir Feroynum.

Móðurin var eisini hjá-
stædd undir hátíðarhaldinum
at minnst mannin, sum forst
við finnska skipinum.

Síðani vórðu blómur og
kransar lögð við minnisvarð-
an. Har vóru umboð fyri
finnsku stjórnina og finnsk
feleg og umboð fyri álandska
landsstýrið. Síðani vóru
eisini umboð fyri Føroya
Landsstýri, Tórshavnar
Byráð, Maskinmeistarafelag
og onnur umboð.

Vit prenta her eina frá-
greiðing um hendringarnar
undir krígunum. Tað er
Magnus Kull, sum er tæ-
nastumaður innan finnska
undirvisingarmálaráðið, ið
hefur skrivað hana:

Tragedier på Pet- samo-rutten för- sommaren 1941:

»Finlands transoceana han-
delsjöfart utgick åren
1940–41 från Petsamo. Det
var inte endast nickel som ex-
porterades, utan även papper
och andra traförädlingspro-
dukter transporterades den
långa vägen till Petsamo
hamn för att skeppas till
transoceana hamnar. Också
importen från fjärran länder
gick över Petsamo.

Även om de finländska
handelsfartygen hade bevil-
jats fri lejd av de tyska okku-
pationsmyndigheterna i
Norge till farleden runt
Nordnorge och trots att de
brittiska myndigheterna till-
at de finländska fartygen att
via Färoarna styra vidare ut
på Atlanten, visade sig Pet-
samo-rutten vara odesdig för
flera fartyg. Britterna be-
ordrade ofta in de finländska
fartygen till Färoarna, som
de hade besatt i början av
andra världskriget, för
inspektion. Under färderna in

till Tórshavn angreps
emellertid fartygen ofta av
tyska flygare eller ubåtar.

I maj 1941 stavade M/s
Josefina Thorden över Atlan-
ten på väg från Texas till
Petsamo med en last av 9 765
ton petroleum och bensin.
Fartygets besättning rak-
nade 32 man med sjökapten
John Söderman som fälthä-
vare.

Fartyget var forsett med
klart synliga blåvita flaggor.
Vardera fartygssidan var
målade med tre blåvita
flaggor och på däck hade må-
lats tre blåvita flaggor.
Vidare hade ett 4 m högt
staiv uppsatts med den
finnska flaggan målade med
nattetid belystes med strål-
kastare. Därutöver fladdrade
den finnska flaggan dag och
natt i fartygets akter.

De tre första veckorna av
fartygets färd över Atlanten
forlopte utan intermezzon
men den 18. maj beordrades
Josefina Thorden in till Tórshavn
på Färoarna för inspek-
tion. En brittisk bestyckad
patrullbåt eskorterade far-
tyget under några timmar,
men forsvann ur sikte unge-
fär 150 sjömil från Färoarna.
Mitt på dagen den 19. maj
1941, då endast ett kort
stycke återstod av färderna
in till Tórshavn, uppenbarade
sig plötsligt en tysk tvåmoto-
rig flygmaskin som beskot
med maskingevär Josefina
Thorden och därefter fallde
en bomb som träffade kom-
mandobryggan och borrade
sig ner till mellandäck där
den exploderade. Omedelbart
utbröt en svår eldsvåda som
spred sig synnerligen snabbt.
Snart var fartygets hela ben-
sinlast i lågornas våld och
den brinnande bensinen flöt
ut över relingen så att havet
forellt av brinna.

Den anfallande flygaren be-
skot besättningen under
raddningsoperationen. Under
anfallet dödades flera av be-
sättningen och flera omkom i

havet. I två brinnande men
dock flytande livraddnings-
båtar lyckades sammanlagt
17 man radda sig.

Efter några timmars plan-
lost roende ute på vida havet
och med sårade ombord blev
de överlevande uplockade av
en brittisk patrullbåt.
Men borta var fartygets
befälhavare samt andra och
tre styrmännen, telegra-
fisten och 11 övriga sjöman.
7 av de raddade var svårt
brannskadade eller sårade av
kulor. Det brittiska fartyget
förde de sårade till Tórshavn
där första styrmann, första,
andra och fjärde maskinmas-
terna och tre övriga blev in-
tagna på sjukhus. Efter
några dagars vantar i Tórshavn
kunde en del av de raddade
återvända till Finland
med S/s Dagmar, medan de
övriga anlände till hemlandet
med olika fartyg.

Sjökaptén Söderman och
14 man av hans besättning
fick sin grav i Atlanten utan-
för Färoarna.

Den 29. maj 1941 begav sig
Lovisa-fartyget S/s Kastel-
holm från Petsamo till Syd-
Amerika med en last av 4 870
ton papper och cellulosa.
Kapten ombord var Isidor
Eriksson, 64 år gammal.
Hans besättning bestod av
37 man. Då fartyget den 3.
juni 1941 hade kommit på
höjden av Färoarna träffades
fartyget sent på kvällen av
tvenne torpeder. Fartyget
borjade omedelbart sjunka
och inom fem minuter hade
S/s Kastelholm försvunnit i
Atlantens djup. Båda liv-
raddningsbåtarna lyckades
man få oskade i vattnet och
de i havet simmande besät-
tingsmännen plockades
efter en upp i livbåtarna.
Endast en man saknades.
Jungman Alf Öster från
Närpes, 20 år gammal, var på
sin första resa som sjöman
och drunknade då fartyget
sjönk i vågorna. Medan de

två livbåtarna sökte den for-
svunna jungmannen tycktes
ett periskop av en ubåt synas
varför det med största sann-
olikhet kan fastslås, att S/s
Kastelholm sänktes av
torpeder från en ubåt.

Den raddade besättningen
rodde i två dygn i livbåtarna
innan de blev raddade av en
brittisk bestyckad trälare
och blev forda till Färoarna,
Tórshavn. Flere av de
raddade var skadade och
fördes i Tórshavn till sjuk-
hus. Efter en veckas vantar i
Tórshavn kunde den raddade
besättningen återvända till
Finland med M/s Astrid
Thorden. Jungman Alf Öster
på S/s Kastelholm fick sin
grav i Atlanten.

I början av juni 1941 var S/s
Fenix från Mariehamn på
väg mot Petsamo med last av
styckeegods och hade bensin-
tunnor på däck. Befälhavare
ombord var sjökaptén Wal-
demar Geelhard. Även S/s
Fenix hade enligt bestämmel-
sorna de finska nationalitets-
beteckningarna målade såväl
på fartygets sidor som på
lastluckorna. Då fartyget den
8. juni 1941 hade kommit på
höjden av Färoarna blev far-
tyget inspekterat av ett
brittisk bevakningsfartyg
men fick fortsätta sin färd
mot Finland. Cirka 3 timmar
efter inspektionen, under
morgontimmarna, uppen-
barade sig en flygmaskin som
fallde brandbomber mot far-
tyget samtidigt som fartyget
beskots med maskingevär.

Däckslasten, som bestod
av bensin, började
omedelbart brinna och hela
fartyget blev mycket snart
ovartant. I sista ögonblicket
kunde de två livraddnings-
båtarna fås i vattnet och hela
besättningen kunde ta sig
ombord på dessa. Men de var
ännu inte i trygghet, ty den
tyska flygmaskinen återkom
och lät sina maskingevär ge
eld över de roende skepps-

brutna S/s Fenix' kapten för-
de befälet i den ena livbåten
och i den andra livbåten förde
första styrmannen befälet.
Båda sårades svårt av
maskingevärsbeskjutningen.
Efter omkring en timmes
roende blev besättningen
raddad av ett brittisk be-
vakningsfartyg. S/s Fenix
sjönk ungefär 130 sjömil syd-
väst om Färoarna. Det engelska
bevakningsfartyget
som raddade hela besät-
ningen, styrde omedelbart in
till Färoarna och de sårade
fick redan ombord på bevak-
ningsfartyget förstahjäl.
Sjökaptén Waldemar Geel-
hard var emellertid så svårt
skadad av beskjutningen att
han dog under färderna in till
Tórshavn. Han begravades
på Tórshavns kyrkogård.
Han är sålunda den enda av
de 17 omkomna finländska
sjömannen, som i samband
med Josefina Thordens, Kas-
telholms och Fenix' tragiska
oden, fick en grav på land.

Finlands tidigare konsul Ed-
vard Mitens och Finlands nu-
varande konsul Thorolf
Björklund på Färoarna har
gjort noggranna anteck-
ningar och forskningar i de
finländska handelsfartygens
oden i de fariska vattena. I
sin bok »Vaarallisilla vesilla»
behandlar Helge Heikkinen
Finlands handelsflottas oden
under andra världskriget och
ägnar ett särskilt avsnitt åt
Petsamo-rutten. I detta av-
snitt ger han även en skild-
ring av de här ovan nämnda
tre fartygens undergång.

Finlands regering har på
undervisningsministeriets
framställning beslutat att
resa en minnessten på Tórshavns
gravgård över de
sjutton omkomna finländska
sjömannen som i samband
med torpedering bombning
eller beskjutning av M/s
Josefina Thorden, S/s Kas-
telholm och S/s Fenix omkom
i vattena kring Färoarna.

Minnesstenen, som är gjord i
svart Jyväskylä-granit av
Etela-Suomen Hautakiviyh-
tysä Oy, upptår på en brons-
platta, som är fast på stenens
framsida, förutom de
nämnda fartygens namn och
datum för deras undergång,
följande omkomnas namn:

M/s Josefina Thorden sankt
19.5.1941

Sjökaptén John Sanfrid Sö-
derman, Hittis, f. 3.9.1905
II styrmann Konstantin
Morne, Petersburg, f.
29.3.1913

III styrmann Kaino Mikael
Bostrom, Hittis, f. 19.10.1915
Radiotelegrafisk Eero
Ratamo, Tammerfors, f.
8.1.1917

Pumpman Uno Elov Sjöberg,
Lumparland, f. 1.11.1916
Motorman Leo Wilhelm Sjö-
berg, Hittis, f. 22.8.1918
Motorman Rolf Elov Rosen-
strom, Borgå, f. 1.1.1915
29.12.1911

Motorman Antto Emil
Kuusniemi, Salla, f. 23.5.1916
Båtsman Karl Andrew Nord-
berg, Brando, Ål, f. 3.2.1909
Matros Åke Valdemar Holm-
berg, Nagu, f. 21.1.1915
Matros Ragnar Vitalis
Strom, Replot, f. 10.4.1915
Lättmatros Åke Torsten
Grandell, Hango, f.
19.5.1913

Jungman Anders Oskar Ha-
gerstrand, Jomala, f.
20.2.1922
Stuert Oskar Fredrik Bor-
genstrom, Kotka, f. 1.4.1906
Salongssosse Karl Erik He-
denstrom, Wiborg, f.
10.7.1923.

S/s Kastelholm sankt
3.6.1941

Jungman Alf Öster, Närpes,
f. 6.10.1921

S/s Fenix sankt 9.6.1941

Sjökaptén Waldemar
Geelhard, Mariehamn, f.
24.3.1909.